

دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی

گروه علوم تربیتی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد تحقیقات آموزشی

عنوان:

**وضعیت شاخص‌های دانشگاه کارآفرین در دانشگاه شهید چمران
اهواز (مطالعه موردی)**

پژوهشگر: محمدعلی قلندری

استاد راهنما: دکتر سکینه شاهی

استاد مشاور: پروفسور یدالله مهرعلیزاده

اسفند ۱۳۸۹

تقدیر

سپاسگذار کسانی هستم که سرآغاز تولد شدند. از یکی زاده می‌شوم و از دیگری جاودانه. استادی که سپیدی را برتخت سیاه زندگیم نداشت و مادری که تاری مویی از او پایی

من سیاه نماند.

به طور ویژه تقدیر و تشکر کنم از قطب علمی کشور در آموزش مداوم، گروه علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران، یکی از گروه‌های کم نظیر علمی در سطح کشور که تلاش

خود را برای افزایش دانش و آگاهی جوانان این کشور به کار می‌بندد. تقدیر و تشکر می‌کنم از سرکار خانم دکتر شاهی و جناب آقای دکتر مهرعلیزاده که مسئول

هدایت و مشاوره این پایان نامه را به عهده داشتن. همچنین تقدیر و تشکر می‌کنم از اساتید گرام جناب آقای دکتر پاک سرشت، جناب آقای دکتر پارسیا، که

سعادت حضور در سرکلاس آنها را داشتم. همچنین از داوران محترم بابت دقت نظر ایشان آقای دکتر صفایی مقدم و جناب آقای دکتر رضوی و ناظر محترم

جلبه جناب آقای دکتر یگدی نیات تشکر و قدردانی را دارم.

نام خانوادگی: قلندری	نام: محمدعلی
عنوان پایان نامه: بررسی وضعیت شاخص‌های دانشگاه کارآفرین در دانشگاه شهید چمران اهواز	
استاد راهنما: دکتر سکینه شاهی	استاد مشاور: پروفسور یدالله مهرعلیزاده
درجه تحصیلی: کارشناسی ارشد	رشته: تحقیقات آموزشی
تاریخ فارغ التحصیلی: ۱۳۸۹/۱۲/۲۲	تعداد صفحات: ۳۰۰
محل تحصیل (دانشگاه): شهید چمران اهواز	
دانشکده: علوم تربیتی و روانشناسی	
کلید واژه‌ها: دانشگاه کارآفرین، سیستم، هیأت علمی، هیأت امانا، شبکه، تکنولوژی (فناوری)، دفتر انتقال تکنولوژی (دفتر ارتباط با صنعت)، سرمایه‌گذاران، محیط بیرونی دانشگاه	
<p>چکیده:</p> <p>هدف این پژوهش بررسی وضعیت شاخص‌های دانشگاه کارآفرین در دانشگاه شهید چمران اهواز بود. مطالعه فوق به روش آمیخته (کیفی-کمی) انجام گرفته است. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه اعضای هیأت علمی دانشگاه شهید چمران اهواز در سال تحصیلی ۱۳۸۸-۱۳۸۹ در بخش کمی و همچنین متخصصان و مدیران در بخش مصاحبه و اسناد را شامل می‌شد. نمونه‌گیری در بخش کمی با توجه به دانشکده‌ها به صورت نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌بندی متناسب با حجم جامعه صورت گرفت و تعداد نمونه مشتمل بر ۲۶ نفر بود. در بخش کیفی ۱۵ نفر برای مصاحبه به صورت نمونه‌گیری موارد مطلوب انتخاب شدند و در بخش اسناد، کلیه اسناد در دسترس مرتبط با شاخص‌های دانشگاه کارآفرین موجود در دانشگاه انتخاب شدند. در این پژوهش از پرسشنامه ترکیبی محقق ساخته (شامل ۱۱۶ سؤال با طیف درجه بندی لیکرت) استفاده شده. روایی محتوایی پرسشنامه توسط تعدادی از صاحب‌نظران و استادان دانشگاه تأیید شد. همچنین پایایی پرسشنامه با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۹۵ بدست آمد. مصاحبه از نوع نیمه ساختمند بود که سؤالات آن بر اساس سؤالات پژوهش طراحی شده بود. اطلاعات حاصل از مصاحبه و اسناد و مدارک به صورت تحلیل محتوا مورد بررسی قرار گرفت. عمده‌ترین یافته‌های پژوهش به تفکیک اهداف مورد بررسی عبارتند از:</p> <p>اجرای طرح کاراد در دانشگاه، حمایت از طرح‌های پیش‌رشد، تصویب ماده ۴۵ قانون چهارم توسعه در جهت حمایت از مالکیت فکری، پرورش فرهنگ کارآفرینی توسط دفتر کارآفرینی دانشگاه، حمایت از طرح‌های پژوهشی کارآفرینی توسط واحد کارآفرینی و ارتباط با صنعت، دسترسی اعضای هیأت علمی به صنایع مادر، تأکید بر استقلال هیأت امانا در ماده ۴۹ برنامه چهارم توسعه، تأسیس پارک فناوری جهت بهبود شبکه ارتباطی دانشگاه، افتتاح دفتر ارتباط با صنعت در دانشگاه، اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی جهت بهبود سرمایه‌گذاری، حمایت فصل سوم قانون چهارم توسعه از رقابت‌پذیری اقتصادی به عنوان نقاط قوت و فرصت دانشگاه شناخته شد. اما نبود نیازسنجی و برنامه‌ریزی در دانشگاه بر اساس نیاز صنعت و جامعه، نبود گزنت و امتیاز برای کارآفرینی اعضای هیأت علمی، عدم اجرای قوانین مالکیت فکری از جمله قوانین بین‌المللی و کپی رایت در دانشگاه و کشور، پایین بودن فرهنگ ریسک در بین دانشجویان، اختصاص کم بودجه به بخش پژوهش در دانشگاه، حجم بالای فعالیت‌های آموزشی اعضای هیأت علمی و نبود انگیزه در بین آنان، عدم ثبات مدیریت‌ها و تعویض مکرر آنها همچنین عدم استقلال آنها، وجود جو بی‌اعتمادی بین دانشگاه و صنعت، حجم پایین اختراعات و طرح‌های پژوهشی دانشجویان، عدم استقلال واحد ارتباط با صنعت، رقابت نابرابر بین شرکت‌ها و سرمایه‌گذاران خصوصی و دولتی، بافت فرسود صنعت و وارداتی بودن آن به عنوان ضعف‌ها و تهدیدها در کارآفرینی دانشگاه شهید چمران اهواز می‌باشد. همچنین نتایج حاصل از تک گروهی نشان داد، مؤلفه‌های سیستم دانشگاه، شبکه، کیفیت فناوری، دفتر ارتباط با صنعت پایین‌تراز سطح مطلوب بودند. اما مؤلفه‌های گرایش به کارآفرینی و شخصیت کارآفرینانه اعضای هیأت علمی در سطح مطلوبی بودند.</p>	

تقدیم بہ:

مادر مہربان و دلسوزم

و پدر بزرگوایم

فصل اول: کلیات پژوهش

۱	۱-۱) مقدمه:
۲	۲-۱) بیان مسئله:
۶	۳-۱) اهمیت و ضرورت:
۹	۴-۱) هدف پژوهش:
۹	۵-۱) سؤالات پژوهش:
۱۰	۶-۱) تعریف متغیرهای پژوهش:

فصل دوم: چارچوب نظری و تجربی پژوهش

۱۳	۱-۲) مقدمه
۱۳	۲-۲) توسعه یافتگی و کارآفرینی
۱۷	۴-۲) آزادی آکادمیک (علمی)
۲۲	۵-۲) بهره‌وری
۲۳	۶-۲) جهانی شدن
۲۵	۷-۲) الگوهای برای شناختن دانشگاه‌های مختلف جهان
۲۸	۸-۲) تحول جامعه دانشگاهی و نگرش دانشگاه‌ها
۲۹	۱۰-۲) مفهوم تجاری‌سازی دانش
۳۰	۱۱-۲) دانشگاه کارآفرین
۴۰	۱۲-۲) پنج دانشگاه مدل کارآفرین
۴۴	۱۳-۲) سیستم
۴۵	۱-۱۳-۲) خط مشی
۴۵	۱-۱-۱۳-۲) حقوق مالکیت فکری
۶۸	۲-۱۳-۲) فرهنگ کارآفرینی
۷۳	۱۴-۲) مدل رشد:
۸۱	۳-۱۳-۲) پژوهش و محیط پژوهش
۸۵	۱۵-۲) هیأت علمی
۹۲	۱۷-۲) هیأت امناء و مدیریت دانشگاه
۹۴	۱۸-۲) شبکه

- ۱۰۵ ----- فناوری (۱۹-۲)
- ۱۰۸ ----- دفاتر ارتباط با صنعت: (۲۰-۲)
- ۱۳۵ ----- دولت (۲۱-۲)
- ۱۴۳ ----- سرمایه گذاران (۲۲-۲)
- ۱۴۵ ----- عوامل بیرونی (۲۳-۲)
- ۱۵۰ ----- دانشگاه شهید چمران اهواز (۲۴-۲)

فصل سوم: روش تحقیق

- ۱۵۷ ----- مقدمه: (۱-۳)
- ۱۵۷ ----- روش تحقیق: (۲-۳)
- ۱۵۸ ----- جامعه پژوهش (۳-۳)
- ۱۵۹ ----- نمونه گیری (۴-۳)
- ۱۶۰ ----- ابزار پژوهش : (۵-۳)
- ۱۶۰ ----- پایایی پرسشنامه: (۱-۵-۳)
- ۱۶۱ ----- روایی پرسشنامه (۲-۵-۳)
- ۱۶۲ ----- روایی محتوایی پرسشنامه: (۱-۲-۵-۳)
- ۱۶۳ ----- روایی صوری پرسشنامه: (۲-۲-۵-۳)
- ۱۶۳ ----- روایی در بخش کیفی تحقیق: (۲-۵-۳)
- ۱۶۶ ----- شیوه تجزیه و تحلیل داده ها (۶-۳)
- ۱۶۶ ----- روش تحلیل محتوا: (۱-۶-۳)
- ۱۶۸ ----- جمع بندی (۷-۳)

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده ها

- ۱۷۰ ----- مقدمه (۱-۴)
- ۱۷۰ ----- تجزیه و تحلیل داده ها (۲-۴)
- ۱۷۰ ----- سؤال اول (۱-۲-۴)
- ۱۸۵ ----- سؤال دوم (۲-۲-۴)
- ۱۸۸ ----- سؤال سوم: (۳-۲-۴)

- ۱۸۹ ----- ۴-۲-۴) سؤال چهارم:
- ۱۹۳ ----- ۴-۲-۵) سؤال پنجم:
- ۱۹۵ ----- ۴-۲-۶) سؤال ششم:
- ۱۹۷ ----- ۴-۲-۷) سؤال هفتم:
- ۱۹۸ ----- ۴-۲-۸) سؤال هشتم:

فصل پنجم بحث و نتیجه گیری

- ۲۱۴ ----- ۵-۱) مقدمه:
- ۲۱۴ ----- ۵-۲) یافته‌های پژوهش:
- ۲۱۴ ----- ۵-۲-۱) سؤال اول:
- ۲۳۹ ----- ۵-۲-۲) سؤال دوم :
- ۲۴۴ ----- ۵-۲-۳) سؤال سوم:
- ۲۴۸ ----- ۴-۲-۴) سؤال چهارم:
- ۲۵۵ ----- ۵-۲-۵) سؤال پنجم:
- ۲۵۸ ----- ۵-۲-۶) سؤال ششم:
- ۲۶۱ ----- ۵-۲-۷) سؤال هفتم:
- ۲۶۶ ----- ۵-۲-۸) سؤال هشتم:
- ۲۷۹ ----- ۵-۳-۱) پیشنهادهای کاربردی:
- ۲۸۴ ----- ۵-۳-۲) پیشنهاد برای تحقیقات آتی:
- ۲۸۵ ----- ۵-۴) محدودیت های پژوهش:
- ۲۸۶ ----- منابع:
- ۲۸۶ ----- ضمائم و پیوست‌ها

فهرست جداول:

صفحه	عنوان
۵۲-----	جدول ۱- عضویت در مجامع بین المللی نسبت به کشورهای شرق آس
۵۳-----	جدول ۲- جایگاه مالکیت فکری در برنامه های توسعه کشور
۵۳-----	جدول ۳- مقایسه تعداد درخواست ثبت اختراع توسط اتباع داخلی
۱۵۹	جدول ۳-۱- تفکیک اعضای هیات علمی براساس مرتبه علمی، دانشکده و جنسیت (نقل از سایت دانشگاه شهید چمران) --
۱۶۰-----	جدول ۳-۶- فراوانی و درصد نمونه منتخب از اعضای هیأت علمی
۱۶۲-----	جدول ۳-۴- آلفای کرونباخ و تصنیف پرسشنامه
۱۶۳-----	جدول ۳-۵- استراتژی های ارتقا روایی تحقیق کیفی (سروستانی، ۱۳۷۵)
۱۶۸-----	جدول ۱-۳- مراحل انجام تحقیق
۱۷۳-----	جدول ۱-۱-۴: آزمون t تک گروهی، میانگین و انحراف معیارمدل رشد (توسعه) دانشگاه
۱۷۷	جدول ۱-۲-۴: آزمون t تک گروهی، میانگین و انحراف معیار حمایت دانشگاه از کارآفرینی دانشگاه
۱۸۰-----	جدول ۱-۳-۴: آزمون t تک گروهی، میانگین و انحراف معیار مالکیت فکری
۱۸۲-----	جدول ۱-۴-۴: آزمون t تک گروهی، میانگین و انحراف معیار وضعیت فرهنگ کارآفرینی دانشگاه
۱۸۴-----	جدول ۱-۵-۴: آزمون t تک گروهی، میانگین و انحراف معیار وضعیت محیط پژوهش دانشگاه
۱۸۵-----	جدول ۱-۶-۴: میانگین، انحراف معیار و رتبه مؤلفه های سیستم دانشگاه
۱۸۷-----	جدول ۲-۷-۴: آزمون t تک گروهی، میانگین و انحراف معیار گرایش اعضای هیات علمیدانشگاه
۱۸۷	جدول ۲-۸-۴: آزمون t تک گروهی، میانگین و انحراف معیار ویژگی های شخصیتی اعضای هیأت علمی دانشگاه.
۱۸۸	جدول ۲-۹-۴: تحلیل واریانس یه راهه تأثیر نوع دانشکده (بخش) بر ویژگی کارآفرینی اعضای هیات علمی
۱۹۱-----	جدول ۴-۱۰-۴: آزمون t تک گروهی، میانگین و انحراف معیار فراگرد انتقال فناوری در دانشگاه
۱۹۲-----	جدول ۴-۱۱-۴: آزمون t تک گروهی، میانگین و انحراف معیار بازاریابی دانشگاه
۱۹۳-----	جدول ۴-۱۱-۴: آزمون t تک گروهی، میانگین و انحراف معیار کیفیت تکنولوژی دانشگاه
۱۹۴	جدول ۵-۱۲-۴: وضعیت اختراعات دانشگاه در حوزه های مختلف دانشگاهی (گزارش عملکرد معاونت پژوهشی و فناوری در سال ۱۳۸۷)
۱۹۴-----	جدول ۴-۱۰-۴: آزمون t تک گروهی، میانگین و انحراف معیار فراگرد انتقال فناوری در دانشگاه
۱۹۶-----	جدول ۳-۵- استراتژی های ارتقا روایی تحقیق کیفی (سروستانی، ۱۳۷۵)

صفحه

عنوان

- مدل ۱-۱- مدل مفهومی پیشنهادی تحقیق با الهام از مدل مفهومی راترمل و همکاران (۲۰۰۷) --- ۶
- شکل ۱-۳- مثلث ازنونی ۷۴ -----
- نمودار ۱-۳- (الگوی شماره ۳؛ نصر و شریفیان، ۱۳۸۶) ۱۶۵ -----
- نمودار ۲-۳- مراحل روش تحلیل استقرایی مقوله ها ۱۷۵ -----

فصل اول:

کلیات پژوهش

۱-۱) مقدمه:

نخستین گام جهت شناخت و تبیین درست هر مفهوم یا پدیده، ارائه تعریف روشنی از آن است. در مورد کارآفرینی تعریف واحدی وجود ندارد و از ابتدای طرح آن در محافل علمی، تعاریف متفاوتی از دیدگاه‌های گوناگون برای آن بیان گردیده است. فرآیند کارآفرینی مملو از متغیرهای پیچیده و خاص است و بنابراین رخدادهای کارآفرینانه غیر قابل پیش بینی بوده و می توان آن را پدیده دانست (سایت کارآفرین جوان^۱، ۲۰۰۵). در ساده ترین تعریف کارآفرینی شامل تسخیر ایده ها ، تبدیل آن ها به محصولات یا خدمات و ریسک ارسال محصول به بازار می باشد .

مفهوم علمی کارآفرینی به سال ۱۷۳۰ بر می‌گردد که ریچارد کانتیلون برای اولین بار کارآفرینی را به عنوان یکی از عوامل مطرح در توسعه اقتصادی بیان کرد(دانیلگ توماس و همکاران^۲، ۲۰۰۹؛ سایت ریچارد کانتیلون^۳، ۲۰۱۱). اوایل قرن بیستم ژوزف شومپیتر کارآفرینی را موتور رشد اقتصادی مطرح کرد. وی همچنین مطالعات و تحقیقات فراوانی در این حوزه داشت به طوری که وی را پدر علم کارآفرینی می نامند(جوی^۴، ۲۰۰۳، ص ۲۷۶).

کارآفرینی را باید یکی از ضروریات هزاره جدید دانست، عصری که به هنگامه جهانی شدن مرسوم است و در بردارنده‌ی پیامدهای مهمی همچون توسعه تکنولوژی، تغییر و تحولات شتابناک در عرصه مبادلات بشری، رقابت شدید و بی رحمانه در عالم کسب و کار است. در چنین فضایی کارآفرینی به مثابه عامل رشد ، توسعه و نیز یکی از شاخص های تأثیر گذار در رصد کردن چشم انداز مطلوب هر جامعه ای یاد می شود که این خود بر تأثیرات عمیق و گسترده‌ای در به چالش کشاندن انسان های پست مدرنیسم دلالت دارد (کلارک^۵، ۲۰۰۴). اکنون در عرصه جهانی افراد خلاق، نوآور و مبتکر به عنوان کارآفرینان منشاء تحولات بزرگی در زمینه‌های تولیدی و خدماتی شده‌اند که از آنها به عنوان قهرمانان ملی می‌توان یاد کرد، از جمله این افراد می توان از بیل گیتس و انوشه انصاری نام برد. کارآفرینی ، بیکاری را در جامعه کاهش می‌دهد ، ایجاد ارزش می کند و جامعه را از جامعه ای مصرفی به جامعه ای تولیدی سوق می‌دهد. از طرفی امروزه کارآفرینی در مفهوم جدید و به اعتبار پیامدهای ارزشمند خود اقبال گسترده مجامع علمی و دانشگاهی را باخود همراه ساخته

۱- <http://www.young-enterprise.org.uk/>

۲- Duening, Thomas

۳- <http://www.richardcantillon.com/>

۴- Choi

۵-Clark

است و می رود تا با حمایت های بخش های دیگر جامعه مانند بخش صنعت و کسب و کار ، تجارت و بازار به یکی از آرزوهای دیرینه که همانا همکاری و هماهنگی دانشگاه و صنعت است، جامه عمل بپوشاند. کلارک (۲۰۰۴) معتقد است که دانشگاه های پویا در هزاره جدید دانشگاه هایی هستند که کارآفرین باشند و بتوانند ارزشهای تخصصی و مدیریتی را تلفیق کنند(رای^۶، ۲۰۰۴).

۲-۱) بیان مسئله:

بسیاری از جوامع در حال توسعه از ثروت های طبیعی خوبی برخوردار هستند و به همین دلیل، نیاز به کارآفرینی را در خود احساس نمی کنند و طبیعی است در صورت عدم نیاز به هر کاری، پیشرفت در آن زمینه صورت نخواهد گرفت. اگر قرار است کشور ما اقتصاد موفقی داشته باشد ، به نظر می رسد، باید کارآفرینی بیشتر مورد توجه قرار داد. ولی متأسفانه چه در سطح سیاست گذاری و چه در سطح پژوهشی-آموزشی کار منظم و حساب شده ای در زمینه کارآفرینی انجام نگرفته است؛ پس توقع بیجایی است که از فارغ التحصیلان دانشگاهی انتظار داشته باشیم که کسب و کار و فعالیت سازنده ای داشته باشند. اگرنگاهی بر سیر تاریخی نظریات توسعه صنعتی داشته باشیم درمی یابیم که جدیدترین این نظریات تأکید دارند که توسعه صنعت مبتنی بر علم و نوآوری است و بدون قرار گرفتن در صف پیشرو علم و نوآوری ، هیچ کشوری در پیمودن سریع مسیر توسعه صنعتی موفق نخواهد بود و این موضوعی است که می تواند از طریق تحقیق و نیز بررسی و شواهد لازم اثبات شود. طبیعی است مهم ترین مراکزی که می تواند ما را به این مقصود برساند دانشگاه ها و مراکز کارآفرینی و تحقیقاتی است. دانشگاه MIT یکی از نمونه های بارز دانشگاه کارآفرین است و این مسأله ریشه در فرهنگی دارد که در این دانشگاه ریشه دوانده است. دانشگاه MIT نقش برجسته ای را در جامعه علمی ایالات متحده آمریکا ایفا نموده است. در واقع MIT مبدع شکل جدید رابطه ی صنعت و دانشگاه و اشاعه ی این الگو به سایر دانشگاه های آمریکا بوده است. مدل MIT در ترکیب آموزش و پژوهش و نوآوری های صنعتی موجب گردید این دانشگاه بتواند جایگاه هاروارد را به عنوان الگوی دانشگاه موفق بگیرد (سایت صنعتی شریف).

در چشم انداز سیاست کلی برنامه چهارم توسعه جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری- شمسی ابلاغی توسط مقام معظم رهبری، ایران کشوری توسعه یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه یاد شده و بر برخورداری از دانش پیشرفته، توانا و تولید علم و فناوری، متکی بر سهم برتر منابع انسانی و سرمایه اجتماعی در تولید ملی تأکید شده است. (سایت وزارت امور اقتصادی و دارایی^۷). در ماده ۶ این قانون با اشاره به اصل ۴۴ قانون اساسی دولت موظف شده است تا در جهت تداوم برنامه خصوصی

^۶ - Rae

^۷ . www.mefa.gov.ir

سازی و توانمند سازی بخش غیر دولتی اقداماتی انجام دهد(همان منبع). ماده ۴۳ قانون توسعه دانش و فناوری و مهارت را به عنوان اصلی ترین عوامل ایجاد کننده ارزش افزوده در اقتصاد نوین مطرح کرده و وظایفی برای دولت تعیین نموده است(همان منبع). ماده ۴۵ قانون توسعه دولت، را موظف می داند به منظور گسترش بازار محصولات دانایی محور و دانش بنیان، تجاری سازی دستاورد های پژوهشی، نوآوری و گسترش بخش خصوصی و تعاونی اقداماتی انجام دهد(همان منبع).

در اقتصاد مبتنی بر دانش، دانشگاه ها علاوه بر مأموریت های آموزشی و تحقیقاتی، مأموریت سوم خود یعنی مشارکت فزاینده تر در نوآوری در فرآیند نوآوری و توسعه تکنولوژی را نیز عهده دار گشته اند (باقری- نژاد، ۱۳۸۲). در حال حاضر دانشگاه ها با توجه به ظرفیت هایی که به عنوان نهاد تولید و توزیع کننده دانش دارند، به عنوان دانشگاه های کارآفرین نقش اساسی را در نوآوری صنعتی و توسعه فناوری و در نتیجه اشتغال- زایی ایفا می کنند. در این راستا عصر حاضر شاهد تحولات عظیمی در نظام های دانشگاهی به منظور همسویی هرچه فزونتر آنها با فرایند توسعه اقتصادی بومی، منطقه ای و بین المللی می باشد. لذا رویکرد حاکم بر فعالیتهای آموزشی و پژوهش، رویکردی نیازگرا در تعامل با سازمان های بیرون از دانشگاه می باشد. این تعامل و کنش متقابل محیط های دانشگاهی با بنگاه های اقتصادی و سازمان های بیرونی، چنانچه سازمان یافته و با مکانیزم های اثر بخش همراه باشد، باعث اشتغال زایی و بهره وری بیشتر از منابع انسانی و غیر انسانی می- شود. در راستای نقش دانشگاه ها و بطور کلی آموزش عالی در توسعه کارآفرینی باید اذعان داشت که باید فرآیند اداره امور آنها مورد بازبینی قرار گرفته و ویژگی ها و فراگرد دانشگاه کارآفرین از دیدگاه شکلی و ساختاری، پشتیبانی رده های مدیریتی از راهبردهای کارآفرینی و فرآیند اجرایی ساختار دانشگاه کارآفرین، مورد واکاوی قرار گیرد. توسعه و ترویج فرهنگ کارآفرینی از بستر دانشگاه، یک ضرورت اقتصادی، اجتماعی و سیاسی است. دانشگاه شهید چمران اهواز برای اینکه بتواند در توسعه اقتصادی منطقه مؤثر باشد باید مأموریت جدیدی برای خود طراحی کند که همانا دانشگاه کارآفرین می باشد.

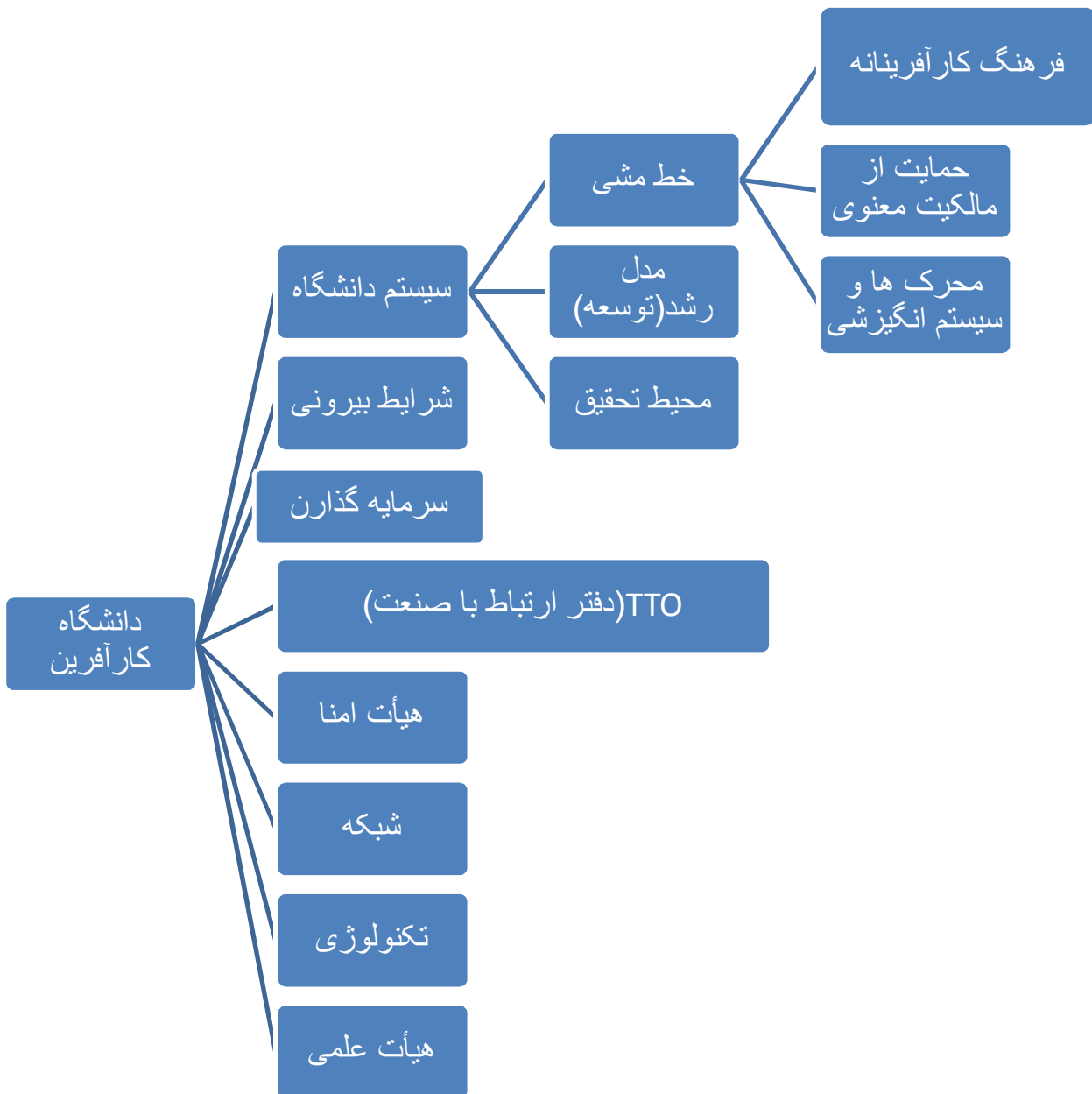
حال سؤال این است که دانشگاه شهید چمران اهواز تا چه اندازه شاخص ها و زمینه های لازم برای فعالیت های کارآفرینانه را در دانشگاه ایجاد کرده است؟ در این تحقیق با الهام از چهارچوب مفهومی معرفی شده از طرف فرانک تی. راتر مل و همکارانش^۸ (۲۰۰۷) به بررسی این شاخص ها در دانشگاه شهید چمران اهواز پرداخته خواهد شد. مدل ۱-۱ با بررسی پیشینه پژوهشی و ادبیات مربوط به کارآفرینی دانشگاهی^۹ طراحی شده است و شامل مؤلفه های سیستم دانشگاه، هیأت علمی، سرمایه گذاران، دفترانتقال تکنولوژی (TTO)، هیأت امناء، شبکه، تکنولوژی و شرایط بیرونی می باشد. دانشگاه شهید چمران اهواز برای

^۸ - Rothaermel et al

^۹ - University entrepreneurship

اینکه دانشگاهی کارآفرین باشد، باید دارای سیستمی کارآفرینانه، هیأت علمی کارآفرینانه، سرمایه‌گذار کارآفرین، دفاتر انتقال تکنولوژی کارآفرینانه، هیأت امنای کارآفرینانه، شبکه کارآفرینانه، تکنولوژی کارآفرینانه و شرایط بیرونی واجد شرایط کارآفرینی باشد. در پایان با استفاده از نتایج پژوهش مدلی بومی دانشگاه کارآفرین برای دانشگاه شهید چمران اهواز ارائه می‌شود.

شکل ۱-۱- مدل مفهومی پیشنهادی تحقیق با الهام از مدل مفهومی راترمل و همکاران (۲۰۰۷)

۳-۱) اهمیت و ضرورت:

در دنیای متحول امروزی اگر سازمان‌ها نتوانند به تغییرات پاسخ داده یا در مقابل تغییرات حالت انفعالی به خود بگیرند. از قافله عقب می‌مانند. به عبارت دیگر، دانشگاه‌ها یا باید به نوآوری بپردازند یا محکوم به فنا می‌باشند و دستیابی به نوآوری نیز مستلزم وجود کارآفرینان سازمانی در دانشگاه‌ها می‌باشد. کارآفرینی سازمانی برای اطمینان از بقاء، از طریق بازسازی عملیات سازمان‌ها، تعریف مفهوم کسب و کار و افزایش

ظرفیت های نوآوری و کیفیت مورد نیاز در محیط پویا، ضروری است (اچلس و نک^{۱۰}، ۱۹۹۸، ص ۲؛ به نقل از مقیمی، ۱۳۸۳)

در ابتدا، دانشگاه‌ها در پاسخ به نیاز سنتی جامعه شکل گرفتند که در طول چند سال گذشته به علت انفجار جمعیت ظرفیت دانشگاه‌ها نیز پر شد. در حال حاضر به علت بیکاری، عدم دسترسی به شغل مناسب با تخصصی و کوچک شدن دولت سرخوردگی و رخوت در بخشی از خروجی‌های دانشگاه‌ها مشاهده می‌شود، برای آنکه بتوان این معضل را حل کرد بایستی در ساختار سیستم آموزش عالی تغییر ایجاد کرد که یکی از این تغییرها می‌تواند ایجاد ساختار دانشگاه کارآفرین باشد. تغییر در ساختار نظام آموزشی باید متناسب با شرایط روز باشد و اگر این تغییر در بخش زیادی از حاکمیت نظام آموزشی اتفاق افتاد محصول آن فعال شدن کارآفرینی دانشگاهی خواهد بود. دانشگاه کارآفرین محل تجلی ایده‌ها است و با امکاناتی که در اختیار کارآفرینان دانشجو قرار می‌گیرد، یکی از راه‌های توسعه و پیشرفت کشور طی می‌شود. کشورهایی که حرف اول را می‌زنند کشورهایی هستند که رشته‌ها، دپارتمان‌ها، دانشکده‌ها و دانشگاه‌های کارآفرینی را در خود ایجاد کرده‌اند و بحث کارآفرینی در رفتار اساتید و مدرسان آن نهادینه شده است و آنها به عنوان ظرفیتی که می‌توانند بر متعلم اثرگذاری داشته باشند ظاهر می‌شوند. در محیط دانشگاهی با توجه به این که امروزه جوامع مخارج قابل ملاحظه‌ای برای آموزش متحمل می‌شوند، بنابراین دانشگاه‌ها نیز با مشکلات روزافزونی روبه‌رو بوده و بسیاری از مؤسسات آموزشی مجبور هستند مأموریت و راهبردهای کلی خود را مجدد ارزیابی کنند و وجوه دولتی در حال کاهش یافتن بوده و میزان پاسخ‌گویی در مورد استفاده از این وجوه افزایش می‌یابد. با این ضرورت‌های مالی، دانشگاه‌ها باید گزینه‌های دیگری برای ایجاد درآمد و پشتیبانی از مأموریت‌شان جست‌وجو کنند (صادقی و قنادان، ۱۳۸۸، ص ۱۶۴).

کشورهای پیشرفته و صنعتی سابق وارد فاز اقتصاد دانش شده‌اند و در حال تحکیم پایه‌های خود که همانا اقتصاد مبتنی بر دانش می‌باشد هستند (سایت کارآفرینی دانشگاه شریف). ضعف ارتباط ارگانیک بین تحقیقات و آموزش دانشگاه‌ها با بخش‌های صنعتی، حرف تازه و پروژه تحقیقاتی جدی برای مؤسسات پژوهشی و دانشگاه‌ها نداشته است. بنا نهادن سیاست‌های اقتصادی دولت بر مبنای صادرات غیر نفتی، نیازمند امر توسعه تکنولوژی و تقویت ارتباط و همکاری صنعت با دانشگاه را می‌باشد، با وضعیت موجود تولیدات ما توان رقابت با هم‌تایان خارجی را نخواهد داشت. لذا اقتصاد دانش به خاطر نو بودنش دارای مزیت رقابتی است و کارآفرینی دانشگاهی از دل همین اقتصاد بیرون می‌آید.

^{۱۰}-Achles and Nack

از طرفی در سطح سازمان‌های بین‌المللی برای حفظ اقتدار خودشان به سه صورت عمل می‌کنند. ۱- کنترل منابع ۲- کنترل فناوری ۳- کنترل بازار. قدرت یعنی توانایی ایجاد تغییر، در نتیجه می‌بینیم که سازمان‌های بین‌المللی با در دست گرفتن روند تغییر در دست خودشان و دنباله رو کردن سایر ملت‌ها با خود، قدرت خود را نشان می‌دهند. آنها با صادر کردن فناوری خود به دیگر کشورها کنترل بازار کشور مقصد را به دست می‌گیرند و ذائقه سایر ملت‌ها را نیز خودشان تعیین می‌کنند. از طریق استفاده (ذائقه) تغییر فرهنگ صورت می‌گیرد و ضائقه فرهنگی ملت‌ها را به سمت الگوهای خود سوق می‌دهند.

مدرسه گندی شاپور در دوره‌ی پادشاهی شاپور اول (۲۴۱-۲۷۱) ایجاد شد (ناصر تکمیل، ۱۳۸۴). قدمت دانشگاه جندی شاپور مرسوم به شهید چمران اهواز به سده پنجم یا چهارم میلادی بازمی‌گردد و در طی شش قرن نام جندی شاپور مترادف با مرکزی علمی در رشته‌های مختلف بوده است و عصر تعالی و ترقی آن در زمان خسرو و انوشیروان بوده است (سایت دانشگاه شهید چمران اهواز). که در حاضر این دانشگاه به نام دانشگاه شهید چمران اهواز به فعالیت می‌پردازد. دانشگاه شهید چمران اهواز یکی از مؤسسه‌های آموزش عالی می‌باشد دارای قدمتی طولانی واز دانشگاه‌های مادر کشور می‌باشد و برای اینکه در عرصه جهانی متناسب با شرایط امروز جهانی با دانشگاه‌های دیگر جهان رقابت کند. و برای پیشبرد مأموریت‌های خود باید کارآفرینی را به عنوان سومین مأموریت خود به طور آگاهانه مدنظر قرار دهد و به ایجاد یک دانشگاه با ساختار کارآفرینانه بپردازد. از جهتی نیز این دانشگاه بعد از تاسیس دوباره خود، بعد از گذشت چند دهه در استان و منطقه باید تاثیری در توسعه منطقه داشته باشد. دانشگاه‌ها نیازمند کارآفرین بودن هستند چنانچه آنها قادر به تکمیل و حفظ نقش و هدف خود در جامعه باشند که موجب ترویج خلاقیت و جواب‌گویی به تغییر در بعدهای فرهنگی، اخلاقی، علمی، تکنولوژیکی و اقتصادی شوند. آموزش عالی در ایران با چالش‌هایی برای حفظ موقعیت رقابتی و سهم بازار خود در اقتصاد جهانی ر و به رو است. ۱- حجم گسترده متقاضیان ورود به آموزش عالی ۲- محدودیت مالی برای تأمین مالی دانشگاه‌ها ۳- نبود کشش در بازار برای جذب خیل عظیم دانش‌آموختگان آموزش عالی ۴- نبود استقلال دانشگاهی (ابراهیمی و فرجادی، ۱۳۸۸، ص ۴۹-۵۰). مطالعه وضعیت کارآفرینی دانشگاه شهید چمران اهواز به صورت همه‌جانبه و به صورت ترکیبی باعث فهم همه‌جانبه این موضوع در دانشگاه شهید چمران اهواز می‌شود. حال ضرورت دارد که به بررسی شاخص‌های کارآفرینی در این دانشگاه پرداخته شود و با بررسی اقدامات انجام شده و زمینه‌های آماده شده، در پایان راهکاری‌های علمی و عملی را ارائه شود. به همین منظور این پژوهش به صورت مطالعه موردی به صورت جامع دانشگاه شهید چمران اهواز را مورد مطالعه قرار می‌دهد. نتایج حاصل از این مطالعه منجر به مدل بومی دانشگاه کارآفرین برای این دانشگاه می‌شود و یافته‌های کمی این پژوهش نیز قابلیت تعمیم این پژوهش را برای سایر دانشگاه‌های کشور به وجود می‌آورد. با در نظر گرفتن این نکته که در ایران تحقیقات اندکی درباره دانشگاه کارآفرین به خصوص به صورت

کل و همه جانبه صورت گرفته است، انجام پژوهش‌های بیشتری درباره این مفاهیم ضروری به نظر می‌رسد. همچنین انجام چنین پژوهش‌هایی برای حفظ پویایی و بالا بردن سطح دانش جامعه ضروری به نظر می‌رسد. ضرورت انجام این پژوهش شامل موارد زیر نیز می‌شود:

۱- تهیه و تدوین یک چارچوب مفهومی برای دانشگاه کارآفرین.

۲- استفاده از نتایج این طرح برای ارتقا ساختار دانشگاه شهید چمران به یک ساختار کارآفرین

۳- استفاده از مدل بومی دانشگاه کارآفرین برای دانشگاه‌های ایران.

۱-۴) هدف پژوهش:

هدف این پژوهش بررسی شاخص‌های دانشگاه کارآفرین در دانشگاه شهید چمران می‌باشد.

۱-۵) سؤالات پژوهش:

۱. تا چه میزان سیستم دانشگاه (مدل رشد، حمایت، مالکیت فکری، فرهنگ و محیط پژوهش) بستر فعالیت‌های کارآفرینانه را در دانشگاه شهید چمران فراهم می‌کند؟
۲. تا چه میزان اعضای هیأت علمی (زمان، مکان، شخصیت، بخش‌ها، کیفیت، تجربه، انگیزش، همکاری، نقش) بستر فعالیت‌های کارآفرینانه را در دانشگاه شهید چمران فراهم می‌کنند؟
۳. تا چه میزان هیأت امنای بستر فعالیت‌های کارآفرینانه را در دانشگاه شهید چمران فراهم می‌کنند؟
۴. تا چه میزان شبکه دانشگاه بستر فعالیت‌های کارآفرینانه را در دانشگاه شهید چمران فراهم می‌کند؟
۵. تا چه میزان تکنولوژی دانشگاه بستر فعالیت‌های کارآفرینانه را در دانشگاه شهید چمران فراهم می‌کند؟
۶. تا چه میزان دفتر انتقال تکنولوژی (TTO) دانشگاه بستر فعالیت‌های کارآفرینانه را در دانشگاه شهید چمران فراهم می‌کند؟
۷. تا چه میزان سرمایه‌گذاران دانشگاه بستر فعالیت‌های کارآفرینانه را در دانشگاه شهید چمران فراهم می‌کنند؟
۸. تا چه میزان شرایط بیرونی دانشگاه بستر فعالیت‌های کارآفرینانه را در دانشگاه شهید چمران

فراهم می کند؟

۱-۶) تعریف متغیر های پژوهش :

۱-۶-۱) تعریف مفهومی متغیر های پژوهش :

دانشگاه کارآفرین: دانشگاه کارآفرین، دانشگاهی است که علم را توسعه و به عرصه عمل می آورد و موتور محرکه ی توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه می گردد. از دانشگاه کارآفرین انتظار می رود که علم را به ثروت تبدیل نماید (صدیقیان، ۱۳۸۸، ص ۱۵). پژوهشگران، کارآفرینی دانشگاهی را شکل خاصی از انتقال فناوری تعریف کرده و بیان می کنند که این پدیده زمانی رخ می دهد که پژوهشگران در دانشگاهها و نهادهای غیر انتفاعی تصمیم به تجاری سازی فناوری تولید می توان و یا توسعه یافته در مؤسسات خود می گیرند (تول و کزارنتزکی^{۱۱}، ۲۰۰۴، ۳) و اغلب تعاریف در زمینه کارآفرینی دانشگاهی، تأکیدی ویژه بر تجاری سازی دانش تولید شده در دانشگاهها داشته و برخی پژوهشگران (تول و کزارنتزکی، ۲۰۰۷، ۷۱۹).

سیستم: در تعریف علوم انسانی، سیستم را می توان مجموعه هایی از عناصر که برای انجام مأموریت یا رسیدن به هدف خاصی با کمیت و کیفیت معلوم طراحی و ساخته شده و با کمیت و کیفیت معلوم با هم ترکیب شده اند، تعریف نمود (شیرمحمدی، ۱۳۷۹).

هیأت علمی: هیأت علمی دانشگاه عنوان کلی آموزگاران دانشگاه است که به مراتب مربی، استادیار، دانشیار و استاد تقسیم می شود (دانشنامه ویکیپدیا).

سرمایه گذار: سرمایه گذار کسی است که به امید کسب ارزشی در زمان آینده، از ارزش های کنونی چشم پوشی می کند (مهران فر، ۱۳۸۷).

دفتر انتقال تکنولوژی (TTO): این مرکز واحدی مستقر در دانشگاه می باشد، که پیش نیاز تجاری نمودن تحقیقات و تسریع خلاقیت و توسعه محصولات جدید در جهت کارآفرینی و نوآوری است (فیاض بخش و همکاران، ۱۳۸۶).

هیأت امناء: مجموعه مستقلی است که به عنوان سپری بین مؤسسه آموزش عالی و جوامع خارجی که این مؤسسات مورد توجه آنهاست، مانند حمایت کنندگان دولتی و مذهبی یا عرفی - فعالیت می کنند. این نهاد مؤسسه مورد نظر را به جهانیان معرفی می کند و به طور همزمان جهان خارج را به مؤسسه مورد نظر می

^{۱۱} Toole and Czarnitzki

شناساند. این انجمن به مصون سازی آموزش عالی مربوط به خود، در مقابل مداخله خارجی، کمک انکارناپذیری می کند(گزارش بانک جهانی، ۱۳۸۷).

تکنولوژی: فناوری عامل تبدیل منابع طبیعی، سرمایه و نیروی انسانی به کالا و خدمات است که عناصر متشکله و یا ارکان آن عبارت است از: سخت افزار، انسان افزار یا نیروی انسانی متخصص، فناوری متبلور در اسناد و مدارک یا اطلاعات، سازمان ها یا نهادافزار(فتحیان و مهدوی نور، ۱۳۶).

شبکه: به طور کلی واژه شبکه را می توان به هر مجموعه یا سیستم درون پیوندی^{۱۲} نسبت داد و هدف از آن به اشتراک گذاری یک قابلیت یا توانایی بین دو سیستم در محدوده ی مکان و زمان است که در حالت مطلوب محدودیت مکانی و زمانی ندارد (دانشنامه ویکیپدیا). به گفته میلر (۱۳۷۷)، شبکه، سیستمی از اتصال- های میان اعضای شبکه است. اگر سازمان را به عنوان یک شبکه در نظر بگیریم، اعضای شبکه افرادی هستند که برای سازمان کار می کنند.

شرایط بیرونی: عواملی هستند که در بیرون سازمان هستند و بر سازمان تأثیرمی گذارند(دانشنامه ویکیپدیا).

۱-۶-۲) تعاریف عملیاتی متغیر های عملیاتی پژوهش :

در این قسمت مؤلفه هایی که توسط بخش کمی تحقیق سنجیده شده است به صورت عملیاتی تعریف گردیده است.

دانشگاه کارآفرین: در این پژوهش دانشگاه کارآفرین با استفاده از مدل مفهومی راترمل و همکارانش (۲۰۰۷) اندازه گیری می شود.

سیستم دانشگاه: در این پژوهش سیستم دانشگاه شهید چمران اهواز مد نظر می باشد که شاخص های آن عبارتند از(خط مشی، مدل عملی و محیط تحقیق).

هیأت علمی: در این پژوهش هیأت علمی مدرسین و محققین دانشگاه شهید چمران اهواز است که به مراتب مربی، استادیار، دانشیار و استاد تقسیم می شوند که شاخص های آن عبارتند از (زمان، نقش، شخصیت، بخش ها، کیفیت، تجربه).